

209. BAAR, STAAF.

Metaal in een langwerpige vorm.

Baar is een staaf van gegoten kostbaar metaal, inz. van goud of zilver.

StAAF is een gegoten of gesmede stang van metaal in verschillende vorm (rond, vierkant, enz.), ter verdere verwerking bestemd.

Zilver aan baren. Een baar goud.

Smeedijzer en staal worden in staven of stangen in de handel gebracht. Het smeden en pletten der staven van ijzer en staal.

210. BAATZUCHT, HEBZUCHT, INHALIGHEID, EIGENBELANG, EIGENBAAT.

Overdreven zucht naar eigen voordeel.

De drie eerste woorden hebben een ongunstiger betekenis dan de twee laatste.

Baatzucht is een oneerlijke of althans onedelmoedige zucht tot eigen voordeel.

Hebzucht is een sterke begeerte naar het hebben, het bezitten van (veel) geld of goed.

Inhaligheid is sterker : het is een verregaande hebzucht, die zich noch om betamelijkheid, noch om billijkheid, noch om algemene achting bekreunt.

Door **eigenbelang** gedreven, bevoordeelt men alleen zich zelf met verwaarlozing van andermans belangen.

Eigenbaat is laakbaarder : hij, die hierdoor gedreven wordt, tracht zich zelfs te bevoordelen ten koste van anderen.

Mijn gehate voogd, die door zijn baatzucht mij verkocht had aan een dwaas. (LANGENDIJK) Wat men hem zag verrichten, daarvan hield elk zich verzekerd, dat hij nimmer uit baatzucht of zelfzoekende bedoelingen handelde.

De bevolking te beschermen tegen de hebzucht der hoofden. (MULTATULLI) De list vrijdelen, het bedrog ontmaskeren, de hebzucht stuiten.

Geen bewijs van in 't oog lopende hoogmoed, inhaligheid of onbarmhartigheid. De geldschietters, die hij van oneerlijke inhaligheid beticht had.

Mensen die handelden uit eigenbelang. Alleen het eigenbelang spreekt altijd bij hem. Daarbij komt nog een reden van materieel eigenbelang.

Sommige families schijnen door een geest van edelmoedigheid bezielde te zijn, daar andere de stempel van eigenbaat dragen in al hun bedrijven. Zelfzucht of eigenbaat kan niet de drijfveer van de maatschappij zijn.

211. BAND, BINDSEL.

Datgene waarmede men bindt.

Band is een min of meer smal voorwerp van verschillende stof, dat gebruikt wordt om te binden of opzettelijk daartoe vervaardigd is.

Bindsel is hetgeen kan dienen om te binden. In figuurlijke zin gebruikt men altijd *band*, nooit *bindsel*.

Een zijden band om het haar. De banden van het bloed.

212. BANG, VREESACHTIG, BLODE, LAF.

Bang duidt op gebrek aan stoutmoedigheid, is dikwijls meer van voorbijgaande aard en vaak het gevolg van uitwendige omstandigheden.

Vreesachtig is eveneens gebrek aan stoutmoedigheid, dat echter voortkomt uit de persoonlijkheid, uit het karakter van de betrokkene. **Blode** wijst op gebrek aan vrijmoedigheid in het gezelschap van anderen.

Laf duidt gebrek aan moed aan.

Zit maar gerust, en wees niet bang. Hij durfde niet bekennen, dat hij bang was.

De haas is zeer vreesachtig. Hij keek vreesachtig rond.

In hare houding is iets blode, zeer ingetogen. Schuchter en blode, vastgeklampt aan de mantel van tante. (BERGMANN, E. Staas.)

Hier baat geen tegenstand, een laffe vlucht alleen rest nog de dwingeland. (DA COSTA.) Een brief in zeer laffe bewoordingen.

213. BARMHARTIG, MEDEDOGEND, MEDELIJDEND.

Barmhartig is het sterkst : het drukt uit de aandoening teweeggebracht door het lijden van anderen, maar wijst tevens op bereidvaardigheid om het lijden te verzachten.

Mededogend en het nog sterkere **medelijvend** wijzen altijd op een deelnemende belangstelling in het leed van anderen; zij sluiten echter geen handeling in.

Mededogend wordt meer in deftige stijl gebruikt.

God is een barmhartige vader. Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden. De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan.

Ongelukkigen, die zonder een mededogende redder op de weg der onkunde zouden blijven voortwandelen. Hem, die zich zelven voor braaf en mededogend houdt.

Met medelijvende belangstelling vroeg hij hoe de zieke het maakte. Hij was medelijvend van aard.

214. BARST, SCHEUR, SPLEET, KLOOF.

Een afbreking van samenhang, door scheiding, niet door verbreking, van sommige delen van een lichaam.

Barst is een vaneenwijking der stof, welke uit haar innerlijke beweging, althans zonder merkbaar geweld van buiten, ontstaat. Een barst kan dus zeer gering zijn en niet veel dieper gaan dan de oppervlakte.

Scheur duidt een scheiding aan, die zich nog meer in de lengte uitstrekt en over de gehele dikte van de stof.

Spleet is een opening door splejten ontstaan, onverschillig of deze opening horizontaal of verticaal, in de lengte of in de breedte is.

Scheur zegt men van allerlei voorwerpen en stoffen, *spleet* wordt vooral gezegd van hardere stoffen en het veronderstelt meest altijd geweld van buitenaf.

Kloof is een horizontale opening, vaak ontstaan door geweldadige scheiding van de stof; het wordt alleen gezegd van harde voorwerpen.

Een barst in een muur; een barst in het ijs.

Wanneer er naden en scheuren en blazen in het glas zijn. Wanneer de stof langs de lengte- of de breedtedraden is gescheurd, dan noemt men dit een rechte scheur.

Er komen spleten in de muur. Water, dat door de spleten van de rotsen in de zee kwam gelopen.

Er is een diepe kloof in deze rots.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS